

## СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

**Проскура В. Ф.**

Визначено, що стратегія ресурсного забезпечення є складовою частиною стратегічного плану забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону; перераховано елементи стратегії, принципи їх формування та завдання, які повинні бути вирішені в процесі розробки стратегії. Стратегія ресурсного забезпечення розвитку регіонів взаємопов'язана з політикою економічних перетворень. У сформованій ситуації необхідно проведення активних заходів з боку регіональних органів управління для забезпечення трансформації структури економіки регіонів. Таким чином, формування та реалізація стратегії ресурсного забезпечення передбачає розвиток стратегічного управління, яке повинно забезпечувати тривалу життєздатність регіональної системи.

Определено, что стратегия ресурсного обеспечения является составной частью стратегического плана обеспечения экономической безопасности и устойчивого развития региона; перечислено элементы стратегии, принципы их формирования и задачи, которые должны быть решены в процессе разработки стратегии. Стратегия ресурсного обеспечения развития регионов взаимосвязана с политикой экономических преобразований. В сложившейся ситуации необходимо проведение активных мер со стороны региональных органов управления для обеспечения трансформации структуры экономики регионов. Таким образом, формирование и реализация стратегии ресурсного обеспечения предусматривает развитие стратегического управления, которое должно обеспечивать длительную жизнеспособность региональной системы.

It is certain, that strategy of the resource providing is component part of strategic plan of providing of economic security and steady development of region; the ingredients of strategy, principles of their forming and task, that must be decided in the process of development of strategy, are enumerated. Strategy of the resource providing of development of regions is associate with the policy of economic transformations. In the folded situation realization of active measures is needed from the side of regional organs of management for providing of transformation of structure of economy of regions. Thus, forming and realization of strategy of the resource providing envisages development of strategic management that must provide the protracted viability of the regional system.

Проскура В. Ф.

д-р екон. наук, доц. МДУ  
[PVF290162@Rambler.Ru](mailto:PVF290162@Rambler.Ru)

МДУ – Мукачівський державний університет, м. Мукачеве.

УДК 338.3

**Проскура В. Ф.**

## **СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Досягнення стійкості розвитку і його підтримання у регіоні, а також забезпечення належного рівня економічної безпеки ґрунтується на всебічному та ефективному формуванні і використанні ресурсів території. Регіон як соціо-еколого-економічна система має конкретні механізми відтворення і реалізації свого потенціалу, певні ресурси та напрями розвитку. Дослідження що проводяться у даній галузі спрямовані, в основному, на розробку напрямків підвищення ефективності використання наявних видів ресурсів регіону і на основі цього забезпечення його стійкого розвитку та економічної безпеки. Проблеми ж розробки стратегії ресурсного забезпечення економічної безпеки регіону, як способу діяльності який стає необхідним саме в ситуації, коли для прямого досягнення основної цілі недостатньо наявних ресурсів, належної уваги поки ще не приділяється.

У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набирає проблема розробки саме стратегії ресурсного забезпечення регіону завданням якої являється ефективне використання наявних ресурсів для досягнення основної цілі – стійкого розвитку та належного рівня економічної безпеки.

Багатоаспектним засадам розробки регіональної стратегії ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку присвячені роботи таких зарубіжних та вітчизняних учених як, Т. Васильців, Л. Антонюка, В. Гейця, І.Н.Герчикової, Н.І.Глазунової, Р. Фатхутдінова, Н.І. Сіндяшкіна, М. Хвесика, Є. Хлобистова, В. Шпильової, Л. Ковальської, З. Герасимчук, І. Манцурова, В. Реутова та ін. [1–6].

Метою даної статті є розроблення теоретичних та практичних підходів до визначення суті стратегії, її основних завдань та базових передумов розробки стратегії ресурсного забезпечення регіону яка буде сприяти підвищенню рівня економічної безпеки території та її стійкому розвитку.

Досягнення достатнього рівня безпеки, стійкості і комплексності передбачає удосконалення системи ресурсного забезпечення розвитку регіонів на основі стратегічного планування. На думку багатьох авторів, воно є найбільш дієвим інструментом управління розвитком економічних агентів різних рівнів. Практика засвідчила його високу ефективність, а в ряді випадків нагальну необхідність застосування стратегічного планування в різних сферах і видах людської діяльності [7].

Існують різні визначення понять «стратегія», «стратегічне управління», «стратегія розвитку». Ф. Шахмалов вважає, що «в науковому плані стратегія являє собою теорію і програму досягнення основоположної довгострокової соціальної та політичної мети. На практиці стратегія є комплексом широкомасштабних рішень, покликаних визначити основні, магістральні напрями соціального і економічного розвитку на той чи інший відрізок часу» [10].

А. А. Томпсон і А. Дж. Стрікленд вважають, що в загальному сенсі стратегія – це план управління організацією, спрямований на зміцнення її позицій, задоволення потреб і досягнення поставлених цілей [8]. На думку Кунца «стратегія – це генеральна програма дій, що виявляє пріоритети проблем і ресурси для досягнення основної мети» [5]. Дж. Глін та інші вважають, що «стратегічне управління – це процес прийняття і реалізації стратегічних рішень, центральною ланкою якого є стратегічний вибір, заснований на зіставленні власного ресурсного потенціалу підприємства з можливостями і загрозами зовнішнього середовища» [6].

Н. І. Сіндяшкін розглядає стратегію розвитку регіону як систему заходів, спрямованих на реалізацію довгострокових завдань соціально-економічного розвитку держави з урахуванням вкладу регіонів у вирішення цих завдань, що визначається реальними передумовами і обмеженнями їхнього розвитку [7].

Під стратегією ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону розуміється комплекс довгострокових цілей, завдань і напрямів дій регіональних органів управління та економічних агентів з саморозвитку потенціалу на основі відтворення регіональних ресурсів, їхнього цільового, раціонального та ефективного використання. Основою для розробки збалансованих між собою стратегій ресурсного забезпечення регіону, є державна стратегія регіонального розвитку, яка формує та генералізує основні цілі і завдання розвитку на конкретному етапі.

Стратегія ресурсного забезпечення є складовою частиною стратегічного плану забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону. Стратегічний план визначає ключові цілі регіону і покликаний сприяти гармонізації інтересів його суб'єктів шляхом вибору пріоритетних завдань задоволення конфліктуючих потреб різних суб'єктів регіону. Він формує основні комплексні цільові програми, необхідні і достатні для переходу регіональної системи з одного стану розвитку в інший.

Можна виділити ключові групи цілей, які притаманні всім регіонам, які повинні враховуватися при розробці та реалізації стратегії ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку: комплексний соціо-еколого-економічний розвиток території, господарські, фінансові, інвестиційні, інституційні та адміністративно-організаційні завдання.

Головні питання, на які в даний час відповідає стратегія ресурсного забезпечення економічної безпеки і стійкого розвитку регіону: як подолати кризу, забезпечити економічну безпеку регіону і перейти до його стійкого розвитку в умовах обмеженості ресурсів, підвищити рівень і якість добробуту населення, знизити руйнівний вплив людської діяльності на навколишнє середовище.

Стратегія ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону включає кілька елементів, які орієнтовані на зовнішню і внутрішню сфери життєдіяльності (рис. 1). Це означає, що результати реалізації стратегії ресурсного забезпечення обумовлені, з одного боку, впливом цих сфер на характер прийняття рішень, з іншого, впливом самих стратегічних рішень на процеси, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Формування стратегії ресурсного забезпечення розвитку регіону має здійснюватися з урахуванням наступних принципів стратегічного планування, орієнтованих на підвищення якості життєдіяльності: комплексності (взаємної адаптації цілей за конкретними напрямками), ефективності формування, виробництва, розподілу і використання обмежених ресурсів, реалістичності та реалізованості стратегічного плану, відкритості процесу стратегічного планування для всіх зацікавлених сторін; збалансованості соціо-еколого-економічних складових регіональної системи; узгодженості планування з регіональними і державними тенденціями соціально-економічного розвитку; концентрації зусиль на найбільш перспективних напрямках розвитку.

Завдання, які повинні бути вирішені у процесі розробки стратегії ресурсного забезпечення:

1. Формування структурної схеми стратегії, яка визначає спрямованість і весь хід концептуального проектування розвитку регіону;
2. Дослідження закономірностей і прогнозування напрямів розвитку потенціалів регіональної системи в рамках спроектованої схеми стратегії;
3. Визначення проблем і формування структури цілей регіонального розвитку у взаємозв'язку з їхнім ресурсним забезпеченням;
4. Опис проблем і формулювання цілей ресурсного забезпечення, оцінка їх відносної важливості (визначення пріоритетів);
5. Проектування сценаріїв розвитку регіональної системи та її ресурсного забезпечення.

Зазначимо, що процедури стратегічного планування, що використовуються на національному, регіональному та локальному рівні за відповідної адаптації можуть застосовуватися до формування стратегії ресурсного забезпечення розвитку регіону.



Рис. 1. Компонентна структура стратегії ресурсного забезпечення економічної безпеки і стійкого розвитку регіону

Цикл розробки стратегії ресурсного забезпечення розвитку регіону включає кілька взаємопов'язаних дій:

- формування групи експертів та розробників;
- уточнення місії регіону, виявлення та узгодження інтересів різних груп населення, бізнесу і влади;
- комплексне дослідження функціонування регіону, що передбачає діагностику рівня його економічної безпеки та ресурсного забезпечення;
- формування стратегічних ціннісних орієнтирів і задач стійкого розвитку регіону, а також визначення пріоритетів, цілей і завдань стратегії ресурсного забезпечення, що взаємопов'язані з загальною стратегією соціально-економічного розвитку;
- розробка методики формування стратегії, визначення та вибір методів аналізу та прогнозу, критеріїв та індикаторів оцінки оптимальності та ефективності ресурсного забезпечення; розробка концепції і політики ресурсного забезпечення на довготривалу перспективу, що включає всі структурні елементи стратегії ресурсного забезпечення;
- виявлення контрастних (орієнтованих на одну із стратегічних цілей) сценаріїв майбутнього стану системи ресурсного забезпечення, формування комплексного сценарію розвитку системи ресурсного забезпечення, виділення та обґрунтування основних пріоритетів в регіоні;

- розробка конкретних планів з реалізації стратегії на середньострокову перспективу, відображення їх у вигляді програм із зазначенням конкретних термінів і відповідальних за їх виконання;
- організація роботи з реалізації стратегії ресурсного забезпечення, в процесі якої узгоджуються і координуються дії суб'єктів регіональної системи;
- проведення моніторингу, діагностики ситуацій, проблем, а також результатів ресурсного забезпечення, з наданням інформації зацікавленим користувачам про хід реалізації стратегії, на підставі яких може коригуватися як сама стратегія, так і окремі плани, програми, підпрограми, проекти (рис. 2).

Вибудувати реєстр стратегічних проектів допомагає розгляд основних концептуальних підходів вирішення стратегічних завдань для досягнення стратегічних цілей. Такими можуть бути такі підходи: формування бюджету та оптимізація витрат, підвищення ефективності видатків; особистісно-орієнтований підхід (становлення особистості, розвиток індивідуальності, самовизначення, соціальна і професійна адаптація); середовий підхід; принцип полюсів зростання; системно-діяльнісний підхід; «від простого до складного»; відповідність коротко- і довгострокових цілей і завдань; розвиток державно-публічних та суспільних форм управління, розвиток самоврядування.

Стратегія ресурсного забезпечення регіону змінюється в залежності від системи умов і факторів, що впливають на цільові установки розвитку території в рамках єдиної держави. До них відносять: соціально-економічну і політичну орієнтації країни та регіонів на конкретному етапі розвитку, суттєві відмінності регіону в частині забезпеченості ресурсами, рівень розвитку сфер регіональної економіки, темпи трансформації форм власності, зміну навколишнього середовища тощо.

Сучасний етап розвитку регіонів України, який характеризується недостатнім ресурсним забезпеченням економічної безпеки та стійкого розвитку, передкризовим або кризовим станом окремих сфер економіки передбачає вибір стратегії «виживання» і стратегії адаптації економічних агентів до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. В результаті останньої повинен модифікуватися «генетичний код» регіональної системи – набуті нові якісні особливості: ознаки, властивості, здібності, характеристики, що створюють умови для формування повноцінної системи ресурсного забезпечення.

Це можливо на основі реалізації п'яти інших стратегій функціонування і розвитку регіону: 1) основної стратегії, що включає в тому числі створення ефективного виробничо-господарського комплексу на основі формування розвиненої, конкурентоспроможної економіки; забезпечення економічної безпеки, створення сучасних комфортних умов проживання населення; 2) стратегії, орієнтованої на результати, що передбачає відповідальність за наслідки діяльності; 3) стратегії, орієнтованої на споживача, що встановлює підзвітність економічних агентів; 4) стратегії управління, що змінює його форми і основних суб'єктів, які приймають рішення; 5) стратегії культури поведінки.

Стратегія ресурсного забезпечення розвитку регіонів, що базується на самовідтворенні ресурсів, взаємопов'язана з політикою економічних перетворень. Вона передбачає активні дії в наступних напрямках: структурна перебудова економіки регіонів та забезпечення її багатофункціональності; забезпечення галузевого розвитку економіки регіону; модернізація організацій інфраструктури; підтримка малого підприємництва; реформування споживчого ринку та сфери громадського харчування; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; реалізація регулюючої та стимулюючої функції бюджетно-фінансової політики; підвищення інвестиційного потенціалу регіональної системи; оптимізація регіонального розвитку та створення умов для вирівнювання рівня розвитку економічних агентів і територій регіону.

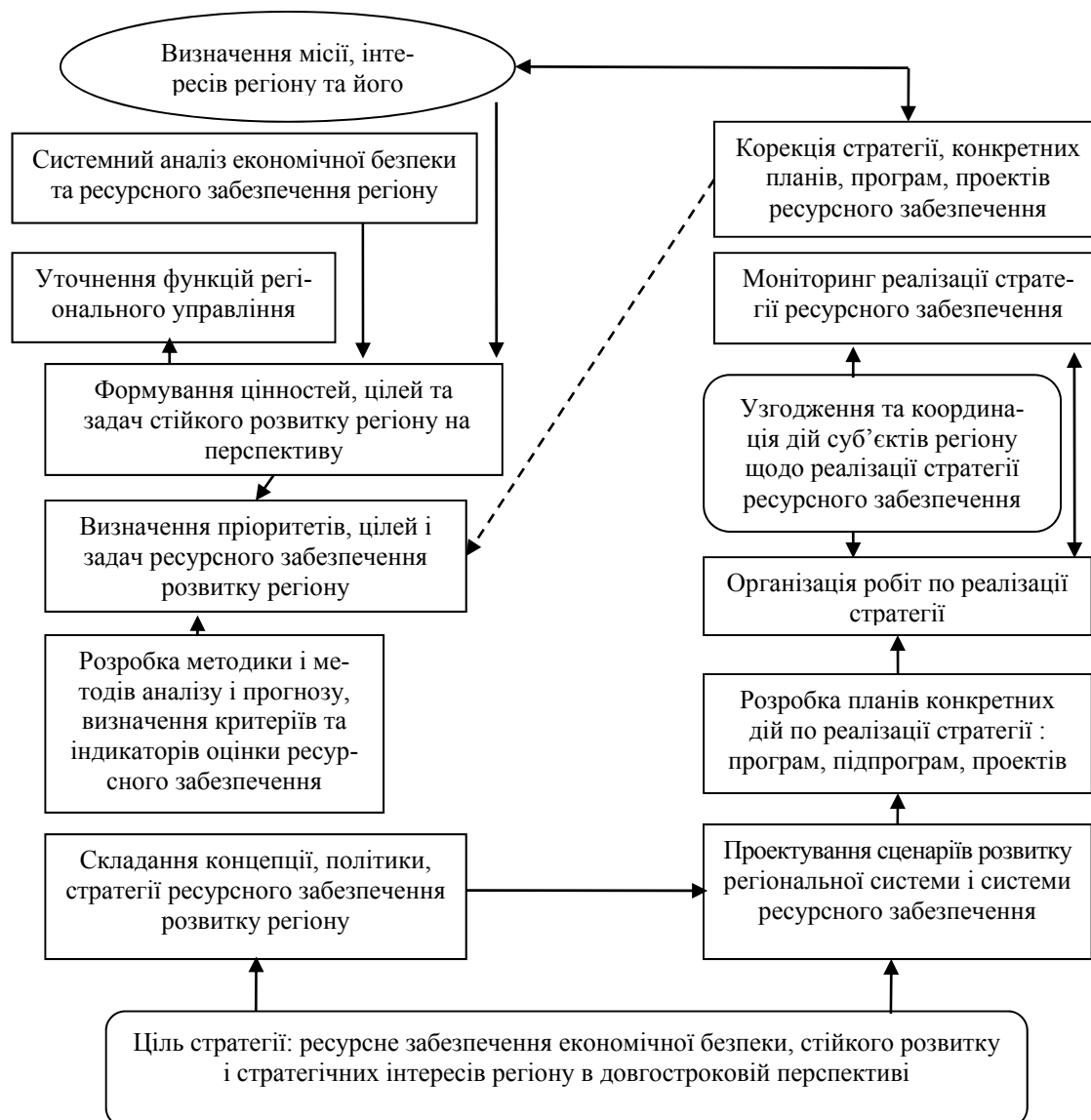


Рис. 2. Цикл формування і реалізації стратегії ресурсного забезпечення стійкого розвитку регіону

У сформованій ситуації необхідно проведення активних заходів з боку регіональних органів управління, місцевого самоврядування та підприємницької спільноти з метою забезпечення трансформації структури економіки регіонів та посилення якісного аспекту економічної динаміки, основними з яких є:

- забезпечення інтелектуальних, інноваційних та інституційних змін в економіці територій, здатних надати господарській системі внутрішньої енергії ефективного зростання, що дозволяють забезпечити перехід до нового якісного стану і до нових пропорцій регіональної системи;
- розвиток старих і нових потенційно конкурентоспроможних виробництв з глибоким ступенем переробки, таких як виробництво з місцевої сировини екологічно чистої продукції;
- істотне підвищення обсягу випуску і реалізації продукції, ефективності виробництва в переробній промисловості регіону за рахунок зростання продуктивності праці і збільшення доданої вартості, зниження собівартості матеріальних витрат виробництва продукції і послуг, впровадження ресурсозберігаючих технологій;

- формування системи регіонального маркетингу;
- розвиток середовища підприємницької взаємодії, прискорення кооперації та інтеграції приватних товаровиробників у сфері виробництва та переробки продукції, розвитку систем управління якістю продукції, логістики, транспортування вантажів, інформатики, зв'язку, агросервісу, взаємного кредитування;
- формування ефективного приватного власника.

Зазначимо, що основою матеріального виробництва регіонів України є малі та середні підприємства, що не володіють потужним виробничо-технічним потенціалом, що мають обмежений доступ до якісних матеріальних і трудових ресурсів, постійно відчувають нестачу у фінансових та інформаційних ресурсах, нових технологіях. У цій ситуації важливим чинником розвитку регіону є формування середовища для коопераційної та інтеграційної взаємодії економічних агентів з різних напрямків діяльності, що дає змогу нівелювати недостатність матеріально-технічного, фінансового та інформаційного забезпечення окремих підприємств і організацій, розширити і зміцнити міжгалузеві виробничі зв'язки, підвищити конкурентоспроможність продукції та послуг регіонів у зовнішньому середовищі.

Необхідно підкреслити, що в даний час реалізація стратегії ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону значно ускладнена у зв'язку з недостатністю фінансових ресурсів.

Для реалізації стратегії ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону необхідно створити певні організаційні умови, виходячи з таких базових передумов:

1. Стратегічний план повинен реально використовуватися як один з нормативних документів управління системи ресурсного забезпечення;
2. Завдання ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону повинні стати пріоритетними для регіональних органів управління та місцевого самоврядування, менеджменту економічних агентів території;
3. У процесі виконання стратегії мають брати участь всі суб'єкти регіону;
4. Необхідно забезпечити регулярне інформування всіх зацікавлених сторін про реалізацію планів і проектів розвитку регіональної системи та її ресурсне забезпечення, обговорення сформованих проблем.
5. Для здійснення оперативної роботи з реалізації та коригування стратегії ресурсного забезпечення розвитку території має бути створена група оперативного супроводу стратегічного плану.

Таким чином, формування та реалізація стратегії ресурсного забезпечення передбачає розвиток стратегічного управління, яке повинно забезпечувати тривалу життєздатність регіональної системи. Можна визначити два основних кінцевих продукту стратегічного управління:

- по-перше, розвиток майбутніх потенціалів регіональної системи, які забезпечують досягнення стратегічних цілей у довгостроковій перспективі;
- по-друге, створення адекватної внутрішньої структури і організаційних змін, що забезпечують чутливість системи ресурсного забезпечення до змін у зовнішньому середовищі.

В даний час виділяють два напрямки розвитку стратегічного управління [9]. Перше, це управління стратегічними можливостями регіону, яке є логічним розвитком стратегічного планування і складається з двох взаємодоповнюючих підсистем: підсистеми аналізу та планування стратегії і підсистеми її реалізації. Другий пов'язаний з питаннями адаптації регіональної системи та стратегії її розвитку до динамічних умов життєдіяльності.

## ВИСНОВКИ

Отже, вдосконалення системи ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіону передбачає використання механізму стратегічного управління на регіональному рівні, включаючи стратегічне планування. Реалізація стратегії можлива на основі використання сучасних технологій управління регіональною системою ресурсного забезпечення.

Сучасна управлінська ситуація в регіонах України характеризується низкою суперечностей, які обумовлені тим, що на зміну адміністративно-командної системи управління поки не створена нова – демократична система управління, з широким делегуванням функцій управління на місця, наданням матеріально-технічних, кредитних, фінансових та інших важелів. У цих умовах відбувається різке послаблення керованості територій, зниження престижу органів регіонального управління, місцевого самоврядування, регіонального менеджменту.

Для вирішення сформованих проблем необхідно оптимізувати структуру та механізми регіонального управління системою ресурсного забезпечення. Саме управлінські ресурси в ряду антикризових заходів набувають сьогодні першорядного значення і можуть розглядатися як пріоритетні. Управлінські інновації, сучасні технології управління в зарубіжних країнах давно сприймаються як основне джерело прогресу і цивілізованого розвитку, особливо в періоди криз і оновлення суспільних систем. Зазвичай висувуються різного роду управлінські проекти, програми, управлінські та соціальні технології відродження та розвитку, в тому числі й регіональні.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Региональная экономика: учебник / под ред. В. И. Видяпина и М. В. Степанова. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 666 с.*
2. *Шахмалов Ф. Теория государственного управления / Ф. Шахмалов. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 638 с.*
3. *Томпсон А. А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 412 с.*
4. *Макарова М. А. Мониторинг факторов, влияющих на экономическую устойчивость нефтяных предприятий / М. А. Макарова // Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика. – № 6. – 2004. – С. 58–74.*
5. *Маркова В. Д. Стратегический менеджмент / В. Д. Маркова, С. Л. Кузнецова. – ИНФРА-М. ; Новосибирск : Сибирское отделение, 2006. – 288 с.*
6. *Управление организацией / под ред. А. Г. Поршнева, З. П. Румянцева, Н. А. Саломатина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 669 с.*
7. *Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія / Т. Г. Васильців – Львів : Арал, 2008. – 384 с.*
8. *Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Наукова доповідь / О. С. Власюк – Нац. Ін.-т пробл. міжнар. безпеки при РНБО України. – К., 2008. – 48 с.*
9. *Головченко О. М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія / О. М. Головченко. – Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2008. – 399 с.*
10. *Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б. В. Губський. – К. : Укрархбудінформ, 2001. – 121 с.*